

Asia: VN/13339/2019

Vaarallisimpien väkivaltarikollisten vapauttamisen edellytykset

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Psykiatriyhdistys ry pitää työryhmän mietintöä selkeänä ja ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia pääosin kannatettavina ja perusteltuina. Yhdistys haluaa kuitenkin erityisesti korostaa ja nostaa esiin muutamia seikkoja:

1. Vaarallisuus/väkivaltariskin arvio yhdistelmärangaistukseen määrittämistä harkitessa: Yksi merkittävimmistä tulevaa väkivaltarikosriskiä/vaarallisuutta ennustavista tekijöistä riskinarvioinnissa ja siihen käytetyissä instrumenteissa on toistuva aiempi vakava väkivaltarikollisuus. Siten yhdistelmärangaistuksen kriteerit itsessään tekevät erittäin todennäköiseksi, että tutkittava henkilö tullaan määrittämään erittäin vaaralliseksi toisen hengelle ja terveydelle. Yhdistyksellä ei ole käytettävissään tilastotietoa siitä, kuinka usein henkilöä, josta lausuntoa pyydetään, ei voida todeta erityisen vaaralliseksi vaarallisuusarvion perusteella. Mikäli tällaista tietoa ei muillakaan tahoilla ole vielä olemassa, olisikin selvitettävä, onko yksikään henkilö, josta vaarallisuusarviota on pyydetty todettu ei-vaaralliseksi tai onko ei-vaaralliseksi todettujen osuus hyvin matala. Jos tapauksia ei ole, tai niitä on prosentuaalisesti hyvin vähän (mikä on oletettavaa), kuvautuu ajankohtaisesti käytettävä menettely varsin raskaana ja resurssi-intensiivisenä, vaikka se toteutuu osana mielentilatutkimusta, huomioiden riskinarviointimenetelmien heikko ennustearvo yksilötasolla ja erityisesti korkean riskin ennustamisessa. Periaatteellisella tasolla erityisen vaarallisuuden kriteerien voisi ajatella täyttyvän kaikkien kohdalla, joille yhdistelmärangaistus tulee harkittavaksi, ellei tapauksessa ole olosuhteiden puolesta jotain erityisen poikkeuksellista. Näissä tilanteissa tilanteen poikkeuksellisuus on todennäköisesti melko selkeää jo ilman muodollista vaarallisuudenarviota tai instrumenttien käyttöä, ja ratkaisun voisi mahdollisesti jättää tuomioistuimen harkittavaksi ilman muodollista arviotakin. Toisaalta yhdistys pitää tärkeänä, että erityisin vakaviin toistuviin rikoksiin tuomitut määrättäisiin jatkossakin mielentilatutkimuksiin, jotta mahdolliset rikoksiin vaikuttavat psykiatriset tekijät saadaan kartoitettua ja tahdosta riippumattoman hoidon tarpeen arvio suoritettua. Vaarallisuudenarvion tarve on tukenut mielentilatutkimusten suorittamista, koska mielentilatutkimus on yhdistyksen käsityksen mukaan käytännössä suoritettu vaarallisuusarvion yhteydessä.

2. Epäsosiaalisesta persoonallisuudesta ja psykopatiasta: Yhdistys haluaa kiinnittää huomiota mietinnän sivun 32 kohtaan, jossa antisosiaalisen persoonallisuuden voi mahdollisesti tulkita rinnastettavan psykopatiaan, ja muistuttaa, että termejä ei tulisi käyttää yhdenvertaisina. Psykopatiaa voidaan pikemminkin ajatella antisosiaalisen persoonallisuuden eräänlaisena äärimuotona, joka voi aiheuttaa äärimmäisempää ongelmakäyttäytymistä ja tuhoa kuin antisosiaalinen persoonallisuus. Psykopatian määritelmä on kuitenkin haastava, erityisesti kun se ei ajankohtaisesti ole osa Suomessa laajemmin käytössä olevia diagnostisia järjestelmiä.

3. Useat psykiatriset häiriöt lisäävät väkivaltariskiä, ja riskiä voidaan vähentää häiriöiden asianmukaisella hoidolla. Psykiatryhdistys haluaa korostaa myös vankien oikeutta saada mielenterveydenhäiriönsä asianmukaisesti tutkituiksi ja hoidetuiksi, erityisesti koska psykiatrinen sairastavuus ja monihäiriöisyys on yleistä vankien keskuudessa. Yhdistys pitää tärkeänä muistiossa esiin nostettua psykiatristen häiriöiden tunnistamisen ja hoidon roolia sekä vankeusaikana että vankeusajan jälkeen väkivaltakäyttäytymisen vähentämisessä. Häiriöt tulisi pyrkiä tunnistamaan ja hoito aloittamaan jo vankeusaikana ja ohjata vangit asianmukaisen jatkohoidon ja seurannan piiriin heidän vapautuessaan. Psykkisten häiriöiden tunnistamisen tulisi muodostaa tärkeä osa väkivaltariskin arviota ja häiriöiden hoito riskin vähentämismenetelmien osana. Olisi myös ensiarvoisen tärkeää, että vangin terveydentilaa koskevat jatkohoidon kannalta välttämättömät tiedot olisi mahdollista siirtää joustavasti hänen hoidostaan jatkossa vastaavan terveydenhuoltoyksikön tietoon asianmukaisen hoidon järjestämiseksi. Erityisen haasteen jatkohoidon järjestämisen osalta saattavat muodostaa psykiatriset häiriöt, jotka voivat itsessään heikentää henkilön kykyä ymmärtää sairauttaan, sen hoidon tarvetta tai vaikutusta omaan käyttäytymiseensä, minkä vuoksi henkilö ei ymmärrä tai halua hakeutua asianmukaisen hoidon piiriin. Esimerkiksi koevapauden tai ehdonalaisen vapauden aikana näiden häiriöiden hoitoon sitouttaminen saattaisi merkittävästi parantaa koevapauden vai valvonta-ajan onnistumista. Psykoedukaation tarjoaminen sekä muiden hoitoon sitouttavien keinojen käyttö olisi ensiarvoisen tärkeää onnistuneen hoitojatkumon toteuttamiseksi.

Lähteenvuo Markku
Suomen Psykiatryhdistys